

Методичні рекомендації

щодо організації волонтерської діяльності у закладах загальної середньої освіти

Укладач: Славінська М.О.,
методистка відділу виховної роботи та позашкільної освіти

Волонтерство є відносно новим явищем у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів. Для школи це означає появу нового виду діяльності як для її керівників, так і для вчителів, учнів, їхніх батьків, членів шкільної громади, які самостійно ініціюють і проводять на добровільних засадах різноманітні акції та реалізують різноманітні проекти – соціальні, екологічні, валеологічні, культурно-просвітницькі, інформаційні, дослідницькі.

Що таке волонтерство?

Волонтерство – це добровільна безкорислива суспільно корисна діяльність.

Волонтерство – це одна з форм [благодійності](#) і одна з підвалин [громадянського суспільства](#).

Волонтерство – це спосіб підтримки, піклування, надання допомоги членам громади; взаємодії між людьми для спільного вироблення нових шляхів вирішення проблем, які виникають.

Волонтер – це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим та має активну життєву позицію. Це громадянин та патріот своєї країни, що добровільно діє в різних сферах суспільного життя. Волонтерство – це спосіб життя [7,11].

Сьогодні волонтерська діяльність знаходить все більше своїх прихильників. Сфери діяльності, в яких можна побачити безоплатну роботу добровольців, численні і різноманітні: від допомоги тваринам і благоустрою території до просвітницьких бесід, благодійних концертів і екологічних акцій або участі в ліквідації наслідків стихійних лих.

Усвідомлюючи величезну роль волонтерства, Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй в 1985 році запропонувала щорічно 5 грудня відзначати Міжнародний день волонтерів. ООН постійно закликає держави вживати заходів з метою підвищення обізнаності про важливий внесок служби добровольців, тим самим спонукаючи приєднуватися до волонтерської діяльності [4, 16].

У чому користь волонтерства?

Волонтерство розвиває соціальні, громадянські та емоційні навички, які є ключовими для концепції Нової Української Школи. Ці компетентності необхідні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, сім'ї та роботі. Волонтерство допомагає розвивати комунікаційну компетентність: школярі вчаться висловлювати свою позицію, приймати аргументи інших, вести дискусію.

Волонтерська діяльність вигідна як для людей, які шукають допомоги, так і для самих волонтерів, тому що волонтерство, це спосіб: набувати нові навички; будувати соціальні відносини; реалізовувати на практиці свої моральні та релігійні принципи; відчувати себе здатним щось зробити/змінити; знайти підтримку й друзів [1].

Як організувати волонтерську роботу в загальноосвітньому закладі?

Волонтерський рух в освітньому закладі необхідно пропагувати ще з початкової школи і розвивати впродовж всього навчання. З цією метою в школі можна проводити певні акції, наприклад:

- *Відправити листівку на фронт або в лікарню.* Це може бути дитячий малюнок, який зігріє серце тих, хто нас захищають, або тих, хто воюють із хворобами в лікарнях. Зворушливі непевні літери допоможуть хлопцям та дівчатам відчувати підтримку. Таке волонтерство може стати елементом національно-патріотичного виховання, а також навчити дітей толерантного ставлення до хворих.
- *Допомогти старшим людям.* Самотні дідусі та бабусі потребують не лише матеріальної допомоги, але й розмов. Проводячи час із ними, діти вчаться емпатії та толерантності до інших.
- *Відвідати притулок для тварин.* Ці тварини потребують не лише догляду та їжі, але й людської любові. Екскурсія до такого притулку може, зокрема, розвинути в дітях емпатію та відповідальне ставлення до навколишнього середовища і його чотирилапих представників.
- *Організувати разом із класом святковий ярмарок поробок, з якого всі зароблені гроші передати на благодійність.* Віддати старий одяг, книжки, іграшки тим, хто потребує цього більше. Така діяльність, крім емпатії, розвиває ініціативність та організаторські навички [2].

Волонтери старшого шкільного віку можуть бути активними агітаторами за здоровий спосіб життя, брати участь у профілактиці серед школярів тютюнопаління, вживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів, ВІЛ/ СНІДу, комп'ютерної та інтернет-залежності, організовувати соціальні проекти, благодійні та екологічні акції, соціальні акції підтримки людей похилого віку та інші заходи.

З цією метою можна організувати, наприклад, самодіяльний театр та театралізовані виступи, випускати тематичні інформаційні матеріали, оформляти фотостенди, організовувати рольові ігри, опитування, анкетування, влаштовувати конкурси учнівських тематичних малюнків (соціальної реклами), розробляти і розповсюджувати «Пам'ятки», проводити тренінги за методом

«рівний-рівному» тощо.

Волонтерську роботу в навчальному закладі найбільш доцільно організовувати шляхом створення кількох волонтерських ініціативних груп з числа учнів різних класів, об'єднаних за інтересами та на добровільній основі. Такі волонтерські загони можуть бути як різновіковими (з числа учнів класів основної і старшої школи), так і з ровесників (наприклад, кілька загонів в одному класі або з паралельних класів). Утворення кількох загонів сприятиме у реалізації природної потреби дітей у змаганні та здоровій конкуренції [6, 22].

Волонтерські групи можна формувати за конкретними напрямками діяльності, а саме:

- **соціальною** – підтримка і допомога тим, хто опинився у важкій життєвій ситуації, зокрема, дітям-сиротам і позбавленим батьківського піклування, тимчасово переміщеним із зони екологічних і техногенних катастроф, військових дій та окупованих територій, хворим, самотнім, особам з фізичними обмеженнями та іншим, а також участь у створенні середовища, сприятливого для гармонійного розвитку дітей тощо;
- **пошуково-краєзнавчою** – поглиблене вивчення історії та природи рідного краю; догляд за похованнями видатних людей і героїв; створення літописів; створення та поповнення музеїв бойової слави; вшанування ветеранів і учасників бойових дій тощо;
- **екологічною** – збереження та відновлення природи, турбота про благоустрій міст і сіл; пропагування екологічно-доцільної поведінки тощо;
- **культурологічною** – відродження і пропагування культурних цінностей народу, етносів, народних ремесел; поглиблене вивчення традицій рідного краю; мистецька діяльність тощо [3, 24-25].

Про такі можливості соціальний педагог повинен інформувати учнів, але вони мають самі приймати рішення, за яким напрямом хотіли б бути волонтерами.

Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості [5]. *В організації волонтерського руху у загальноосвітньому закладі:*

- потрібна згода батьків кожної дитини;
- недопустиме примушування;
- уведення з цього приводу наказів по школі;
- необхідно навчати дітей бути волонтерами

Програму волонтерства школярів необхідно розробляти такою, щоб вона була посиленою, відповідала їхнім віковим можливостям та не заважала навчанню.

Для усвідомлення цінності своєї добродійної діяльності, підкріплення мотивації для подальшої участі у волонтерському русі школярам необхідно забезпечити соціальну рефлексію, тобто, можливість побачити себе і результати своєї діяльності сторонніми очима, допомогти їм проаналізувати власні досягнення і труднощі, що сприятиме розвитку їхньої самосвідомості і особистісному зростанню.

В жодному разі не можна однозначно критикувати чи негативно оцінювати зусилля дітей допомогти іншим. Краще навчити робити їх це найліпшим чином – компетентно, не принижуючи інших, зберігаючи особистісну гідність.

Для організації ефективної діяльності у сфері волонтерства, можна скористатися **загальними положеннями волонтерського руху, організованого в загальноосвітньому закладі**, які пропонує Інститут проблем виховання НАПН України:

1. Волонтерський рух є одним із напрямів діяльності шкільного учнівського самоврядування.
2. Членами волонтерського руху можуть бути учні, що досягли 14 років, молодші школярі – тільки у співпраці та взаємодії з педагогами.
3. Головна мета волонтерського руху в загальноосвітньому закладі – відродження кращих вітчизняних традицій доброчинності; виховання у школярів таких соціально-значущих якостей особистості, як альтруїзм, милосердя, відповідальність, ініціативність; формування соціально-активної, громадянської, соціально-моральної позиції особистості.
4. Основні завдання волонтерського руху у школі: гуртування шкільного колективу навколо добрих справ; задоволення духовних інтересів та потреб школярів; патріотичне виховання; організація змістовного дозвілля; профілактика девіантної поведінки і шкідливих звичок; пропагування здорового способу життя; підтримка просоціальних ініціатив дітей та учнівської молоді; налагодження партнерства школи з органами державної влади та громадських організацій у реалізації просоціальних ініціатив.
5. Принципи діяльності школярів-волонтерів: участь школярів у волонтерському русі є добровільною; волонтерська діяльність є неприбутковою, корисною для інших та суспільства в цілому; волонтерська діяльність школярів повинна бути посиленою; гарантованість безпеки волонтерської діяльності школярів.
6. Кодекс волонтера: волонтер повинен бути: безкорисливим, чуйним до проблем інших, милосердним, толерантним, відповідальним, ініціативним [3, 22-23].

Волонтерство у школі: труднощі та ризики...

Розвиток волонтерства в школі – складний виховний процес, який, даючи великі плоди для дитини, школи і громади, містить і певні труднощі та ризики для вчителя і керівника школи.

Серед труднощів, які виникають на шляху до розвитку шкільного волонтерства, учні й учителі виділяють такі:

1. Пасивність громадян.
2. Стійкість стереотипу, що за все відповідає держава.
3. Нерозуміння з боку батьків навчально-виховної ролі волонтерської акції.
4. Відсутність підтримки з боку держави волонтерським ініціативам.
5. Відсутність чіткої законодавчої бази, яка б стимулювала розвиток волонтерства [7, 23].

Усі, хто хоч раз організовував волонтерську акцію в громаді, визнають, що *громадська пасивність* – велика проблема сучасного українського суспільства: найважче активізувати людей до праці, розтопивши лід байдужості в їхніх серцях.

Ті вчителі, яким таки вдалося залучити школярів до волонтерської діяльності, можуть зіткнутися зі ще однією проблемою – *нерозумінням з боку батьків важливості таких акцій* для громади і для самої дитини.

Якщо мова заходить про волонтерство у школі, то дуже часто існує ризик зведення цієї роботи нанівець, і про це теж стверджують учителі, школярі, громада.

Корисним ресурсом для організації волонтерства в школі та оцінювання діяльності є матеріали Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» (навчально-методичний посібник «Волонтерство» із серії науково-методичних матеріалів «Стандарти громадсько-активної школи»):

- для оцінювання потенціалу волонтерів школи ([таблиця 1](#)) [7, 12-13];
- для оцінювання ефективності волонтерських акцій ([таблиця 2](#)) [7, 14-15];
- для самооцінювання сфери «Волонтерство» Стандарт ([таблиця 3](#)) [7, 46].

Розвиток волонтерства – важливе завдання школи, що передбачає збір інформації про можливих волонтерів та їхню допомогу, планування діяльності, постійну мотивацію, оцінювання результатів акції та ініціювання нової. Важливою умовою шкільного волонтерства є участь у ньому самої шкільної адміністрації та педагогічного колективу, створення можливостей для учнів ініціювати волонтерські акції, залучення до волонтерського руху представників громади – і як «експертів» у конкретній галузі, і як тих осіб, що володіють найціннішим волонтерським ресурсом – прагненням змінити світ на краще.

Не слід забувати про поширення шкільних здобутків у сфері волонтерства передусім серед активної молоді, яку найбільше надихають успіхи, серед батьків і громади, у педагогічних колах.